

Het Besluit van 25 januari 1996, Stb. 139, houdende aanwijzing van en regelen omtrent toegestane ingrepen bij dieren (Ingrepenbesluit).

Met betrekking tot bovenstaand Besluit vraagt de Raad voor dierenaangelegenheden Uw aandacht in verband met het aflopen van overgangstermijnen.

Voor een aantal verboden ingrepen is in artikel 4 van het Ingrepenbesluit bepaald dat zij als niet-verboden ingrepen zijn aangemerkt voor de duur van een tijdvak van vijf jaar vanaf het tijdstip van inwerkingtreding van het Besluit (1 september 1996), derhalve tot 1 september 2001.*

Voor enkele andere ingrepen geldt ook een overgangstermijn van vijf jaar, maar deze is verlengd tot vijftien jaar, voor zover deze ingrepen worden verricht bij dieren die worden gehouden in een huisvestingssysteem waarvan de gebruiker kan aantonen dat het op 1 september 2001 reeds bestond en nadien niet is herbouwd of verbouwd.*

Aangezien van verschillende zijden bij de Raad signalen binnenkwamen, dat voor een aantal van de tot 1 september 2001 respectievelijk 2011 als niet-verboden aangemerkte ingrepen de verwachting bestaat dat het verbod van die ingreep per genoemde datum ongewenst is om redenen van met name welzijnsaantasting van de betreffende dieren, heeft de Raad de Werkgroep Ingrepenbesluit ingesteld.**

Deze Werkgroep kreeg de opdracht de problematiek in kaart te brengen en aan te geven of het aanbeveling verdient het Ingrepenbesluit te wijzigen en zo ja voor welke ingrepen. Deze aanbevelingen dienden zo goed mogelijk te worden voorzien van een onderbouwing en van de voorwaarden die aan een wijziging van het Ingrepenbesluit verbonden moeten worden.

De Werkgroep heeft zich laten leiden door welzijnsoverwegingen: indien door het achterwege laten van een ingreep er, gegeven de gebruikte productiesystemen, welzijnsproblemen ontstaan, is een wijziging van het Ingrepenbesluit in overweging genomen. De uiteindelijke aanbevelingen van de Werkgroep waren gebaseerd op een welzijnsafweging: als de ingeschatte welzijnsaantasting bij het toepassen van de ingreep geringer is dan de aantasting van het welzijn die ontstaat bij het achterwege laten van de ingreep, dient het Ingrepenbesluit te worden aangepast.

De Raad voor dierenaangelegenheden heeft de aanbevelingen van de Werkgroep als volgt overgenomen.

* zie bijlage 1

** zie bijlage 2

De Raad is uitdrukkelijk van oordeel dat alle ingrepen die door het Ingrepenbesluit tijdelijk zijn toegestaan, uiteindelijk moeten worden verboden. Alleen dan mag tot uitstel van het feitelijke verbod tot het uitvoeren van enkele ingrepen besloten worden, indien dwingende, heldere inspanningsverplichtingen worden vastgelegd om de problematiek binnen afzienbare termijn op te lossen.

De Raad meent dan ook dat:

1. voor die ingrepen, waarvoor uitstel van het verbod wordt aanbevolen, met spoed onderzoek dient te worden opgezet, dat duidelijkheid moet verschaffen over de vraag wanneer en via welke inspanningen de problematiek zal zijn opgelost. De sector dient op zich te nemen binnen vier jaar onderzoeksgegevens ter tafel te brengen, op grond waarvan de Minister een definitief besluit kan nemen.
2. indien na vier jaar geen perspectief op een oplossing kan worden geboden, de betreffende ingreep na verloop van de verlengde overgangstermijn moet worden verboden.
3. de overgangstermijn van vijf jaar voor die ingrepen, waarvoor uitstel van het verbod wordt aanbevolen, eenmalig verlengd moet worden met vijf jaar.
4. tenminste eenmaal per jaar de stand van zaken en de voortgang geëvalueerd moet worden door betrokken organisaties (in elk geval bedrijfsleven en Dierenbescherming), bij voorkeur binnen RDA-verband.
5. de betrokken pluimveeorganisaties actief invloed moeten uitoefenen op hun buitenlandse afnemers ten behoeve van het Nederlandse standpunt.
6. de overheid en de maatschappelijke organisaties inspanningen dienen te verrichten op het gebied van Europese wetgeving en andere Europese maatregelen.

Uitgaande van deze standpunten, heeft de Raad alle ingrepen die op grond van het Ingrepenbesluit zijn aangewezen als niet-verboden ingrepen tot 1 september 2001 dan wel 1 september 2011 de revue laten passeren.

De Raad oordeelt als volgt:

1. *Het leewieken van vogels, voorzover het vogels betreft die in een grote groep loslopend op de grond worden gehouden.*
Bij landbouwhuisdieren komt leewieken niet of nauwelijks meer voor. Voorzover leewieken nog wordt toegepast op voor de hobby gehouden vogels, vogels in parken, in kinderboerderijen en in dierentuinen, is wellicht kortwieken een goed alternatief. De Raad meent dat het Ingrepenbesluit niet gewijzigd moet worden.
2. *Het verwijderen van een deel van de binnenste of de achterste tenen bij mannelijke kippen en mannelijke kalkoenen bestemd voor de fokkerij.*
Deze ingreep vindt niet plaats bij mannelijke kalkoenen, aangezien daar KI wordt toegepast. Bij fok- en vermeerderingshanen van legkippenrassen kan een verbod tot het uitvoeren van deze ingreep ingaan per 1 september 2001.
Deze ingreep vindt plaats bij fok- en vermeerderingshanen van vleeskuikenrassen. Indien de ingreep achterwege wordt gelaten, worden bij de hennen ernstige beschadigingen toegebracht bij het treden door de hanen.
De Raad oordeelt dat de welzijnsaantasting ten gevolge van het uitvoeren van de ingreep is "te verkiezen" boven de welzijnsaantasting van de hennen ingeval van een feitelijke verbod, mits:
- de ingreep beperkt wordt tot uitsluitend de achterste teen;

- de ingreep binnen 24 uur na het uitkomen wordt uitgevoerd; en
 - de ingreep beperkt blijft tot fok- en vermeerderingshanen van vleeskuikenrassen.
 De Raad meent dat het zinvol is om te onderzoeken of het om welzijnsredenen gewenst en technisch uitvoerbaar is de ingreep te beperken tot het laatste kootje of de nagel van de achterste teen.

3. *Het verwijderen van sporen bij mannelijke kippen bestemd voor de fokkerij.*
 De Raad is van oordeel dat het om redenen van welzijn van de dieren (de hennen krijgen ernstige beschadigingen door het treden door de hanen indien de sporen niet zijn verwijderd) wenselijk is deze ingreep nog toe te staan, echter uitsluitend voor fok- en vermeerderingshanen van vleeskuikenrassen. De ingreep betreft het verwijderen van de gehele spoor, dus niet slechts het hoornachtige gedeelte. Indien alleen het hoornachtige gedeelte verwijderd wordt groeit de spoor weer aan. Het herhaald knippen is welzijnsbelastend voor de hanen en niet zonder risico voor de pluimveehouder.
4. *Het aanbrengen van een gladde roestvrijstalen neusring bij varkens die in de buitenlucht op zachte gronden gehouden worden.*
 Deze ingreep komt alleen voor bij de scharrelvarkenshouderij en de biologische varkenshouderij. Voor beide sectoren van de varkenshouderij geldt dat het feitelijk van kracht worden van het verbod op de ingreep per 1 september 2001 aanvaardbaar is. Van de zijde van de scharrelhouderij is gewezen op de noodzaak om een neusring aan te brengen bij agressieve zeugen. Aangenomen wordt dat dat in dat geval op veterinaire indicatie toegestaan kan worden.
5. *Het ter voorkoming van melkzuigen aanbrengen van een gladde roestvrijstalen neusring bij runderen.*
 De Raad is van oordeel dat zonder (grote) problemen het verbod tot het verrichten van deze ingreep in werking kan treden.
6. *Het verwijderen van een deel van de staart bij schapen.*
 Het couperen van staarten is in een groot deel van de schapenhouderij usance. Bij bepaalde rassen worden per definitie de staarten verwijderd. Van de zijde van de schapensector wordt gewezen op de veterinaire risico's indien de staart niet gecoupeerd wordt (bevuild achterstel, myasis). Ook wordt gemeld dat de aanwezigheid van staarten bij ooien van sommige rassen als een wezenlijke belemmering voor het dekken wordt beschouwd (hiernaar wordt door de schapensector zelf onderzoek gedaan). De Raad is, mede op grond van hetgeen door de schapensector is ingebracht en voorgesteld, van oordeel dat er onvoldoende harde gegevens beschikbaar zijn om te adviseren het Ingrepenbesluit op dit punt te wijzigen. Op het moment dat uit onderzoek zou blijken dat er wel grote problemen ontstaan, acht de Raad het noodzakelijk om te bekijken of deze ingreep moet worden toegestaan.
7. *Het verwijderen van een deel van de staart bij honden tot de leeftijd van vier dagen.*
 Vanuit de organisaties op het gebied van de gezelschapsdieren zijn geen bezwaren vernomen tegen het van kracht worden van het verbod tot het uitvoeren van de ingreep. De Raad meent dat er geen zwaarwegende redenen zijn om het Ingrepenbesluit terzake te wijzigen.

8. *Het brandmerken van paarden.*

Voor paarden wordt een algehele Identificatie en Registratie ingevoerd. Zodra de algehele I&R-regeling is ingevoerd, is het verbod om paarden te brandmerken geen probleem meer. Invoering van de I&R-regeling vóór 1 september 2001 wordt nagestreefd.

9. *Het aanbrengen van meer dan twee ingrepen ter identificatie van een dier.*

Zowel in de rundersector (melkvee) als in de varkenssector (fokvarkens) worden meerdere ingrepen ter identificatie van de dieren aangebracht.

In de melkveehouderij wordt identificatie in de vorm van vriesbranden toegepast als managementmiddel, naast de twee oormerken waartoe de Europese I&R-regeling verplicht. Na 1 september 2001 is dit niet meer toegestaan. Verwacht wordt dat op de wat langere termijn een systeem van elektronische identificatie zal worden ingevoerd in de rundveehouderij. Dan kunnen de beide oormerken verdwijnen en is het vriesbranden niet een verboden ingreep. Door LTO is inmiddels ingezet op nader onderzoek naar mogelijke alternatieven. De Raad beveelt aan om nog vijf jaar naast de verplichte twee oormerken in de rundveehouderij als derde identificatie-ingreep vriesbranden toe te staan.

Ook voor fokvarkens zullen zich problemen voordoen. Volgens de I&R-verordening varkens is het aanbrengen van een gebruiksmerk bij gespeende biggen en een slachtmerk voor afvoer naar slacht verplicht. De verordening is gebaseerd op een Europese richtlijn ter identificatie van dieren (92/102). Identificatie van varkens vindt plaats op bedrijfsniveau (UBN). Daarnaast worden fokvarkens getatoeëerd voor unieke identificatie op dierniveau in het stamboek. Deze individuele dieridentificatie is nodig voor inschrijving in het afstammingsregister dat (erkende) fokkerijgroeperingen/stamboeken moeten bijhouden.

Het blikken van biggen op jonge leeftijd (vlak na geboorte, ver voor het spenen) vormt geen alternatief vanwege de relatief grote gebruiksmerken (zwaar) en het hoge verliespercentage (uitscheuren) dat daarmee gepaard gaat. Verkleinen van het blik is eveneens geen alternatief, omdat bij het ouder worden van de dieren het blik zal uitvallen. Immers, bij de groei van de biggen naar volwassen dieren wordt ook het gat in het oor, veroorzaakt door het merken, groter.

Een combinatie van het bedrijfsnummer en individueel diernummer als tatoeage aanbrengen vraagt (te) veel posities. Daarnaast zal voor die fokdieren die later de bestemming vleesvarken (uitgeselecteerd) hebben en fokvarkens met bestemming export alsnog het I&R-gebruiksmerk moeten worden ingebracht. Het aanbrengen van een gebruiksmerk is tevens verplicht bij het onleesbaar worden van de tatoeage.

De Raad stelt voor toe te staan: 3 ingrepen voor fokvarkens ter identificatie.

Net als in de rundersector worden ook in de varkenssector proeven gedaan met transponders in oormerken. De inschatting voor de langere termijn is dat deze vorm van identificatie - gedeeltelijk - kan worden ingevoerd in Nederland. Dit kan als consequentie hebben dat het slachtmerk voor afvoer naar slacht niet langer hoeft te worden gebruikt, omdat het transponderdeel in het gebruiksoormerk slachthuisbestendig is, in tegenstelling tot het gebruiksmerk zelf. Dit heeft als consequentie dat met slechts één ingreep ter identificatie voor (fok)varkens kan worden volstaan. In deze geschetste situatie is het gebruik van de tatoeage bij jonge fokdieren de tweede ingreep.

Import:

Deze fokvarkens zijn in het land van herkomst voorzien van identificatie (tatoeage). Voor verdere registratie in Nederland (en eventuele tracerings ten behoeve van dierziekten) is deze identificatie voor I&R-doeleinden veelal niet bruikbaar, hetgeen "opgelost" wordt door het aanbrengen van een Nederlands gebruiksmerk. Dit voorkomt tevens dat volgens

de I&R-verordening niet-geïdentificeerde dieren in Nederland aanwezig kunnen zijn. Immers, ieder varken moet voorzien zijn van een gebruiksmerk. Bij afvoer naar slacht volgt een derde ingreep ter identificatie.

Het voorstel van de Raad is om voor geïmporteerde fokvarkens slechts twee ingrepen in Nederland ter Nederlandse identificatie toe te staan.

Indien bij andere diersoorten dan runderen en varkens ook een wettelijke verplichting wordt opgelegd om twee oormerken aan te brengen, moeten de consequenties daarvan goed bekeken worden.

10. *Het verkorten van de boven- en ondersnavel van kippen en kalkoenen.*

Voor een aantal vormen van kippenhouderij en voor de gehele kalkoenhouderij is naar het oordeel van de Raad de aantasting van het welzijn van de dieren als gevolg van het niet mogen verkorten van de boven- en ondersnavel (leidend tot pikkerij en kannibalisme) ernstiger dan de welzijnsaantasting veroorzaakt door deze ingreep. De ingreep dient wel op de minst welzijnsbelastende wijze te worden uitgevoerd, rekening houdend met de leeftijd waarop de ingreep plaatsvindt en de methode. De vormen van houderij waar de ingreep nog uitgevoerd zou moeten kunnen worden zijn samen te vatten in grondhuisvestingssystemen. In deze relatief welzijnsvriendelijke huisvestingssystemen komt pikkerij en kannibalisme op grote schaal voor indien geen snavelbehandeling is toegepast.

Voor dieren, gehouden in legbatterijen en verrijkte kooien, dient naar het oordeel van de Raad de ingreep overeenkomstig het bepaalde in het Ingrenbesluit verboden te worden. De risico's van pikkerij en kannibalisme zijn daar kleiner. De dieren zitten in kleine groepen, hetgeen snelle en grote verspreiding van pikkerij en kannibalisme beperkt en escalatie is eenvoudiger met managementmaatregelen zoals verlichting te remmen.

11. *Het verwijderen van de kammen bij mannelijke kippen.*

Het verwijderen van de kammen van hanen voor (bruine en witte) legkippen is wereldwijd een standaardprocedure. Het gebeurt in alle gevallen door bij pas uitgekomen kuikens met een schaartje de nog zeer kleine kam grotendeels te verwijderen. Hierbij treedt geen zichtbare bloeding op. De ingreep voorkomt het volledig uitgroeien van de kam op latere leeftijd. Er treedt nog wel een geringe groei van de kam op.

Er zijn twee redenen waarom deze ingreep wordt uitgevoerd:

1. Het voorkomen van ernstige hinder en zware verwondingen op volwassen leeftijd bij onbehandelde hanen. Volwassen hanen lopen ernstige beschadigingen aan de kam op en kunnen niet drinken uit drinknippels. De kammen van de witte leghorn-hanen worden zelfs zo zwaar, dat ze de hanen ernstig hinderen in hun normale gedrag. Grote kammen, zeker als ze beschadigd zijn, zijn een gewild object voor pikkerij en kannibalisme. Hanen met een grote kam overleven vaak zelfs niet.
2. Het op latere leeftijd onderscheid kunnen maken tussen hanen van lijnen die als vader worden ingezet en overige hanen die vanwege fouten bij het sexen ten onrechte als hen zijn aangezien.

Het kunnen onderscheiden van sexfouten is op alle niveaus van fokkerij en vermeerdering een voorwaarde voor het fokzuiver houden van de gebruikte lijnen en kruisingen.

Het niet fokzuiver houden van de vermeerderingsdieren zou tot gevolg hebben dat een deel van de uiteindelijke leghennen meer ingeteeld is, maar - wat ernstiger is - dat bij een significant percentage van de leghennen het geslacht bij uitkomst niet meer correct aan de bevedering kan worden vastgesteld. Dit zogenoemde veersexen is slechts mogelijk als

zeer specifieke kruisingen tussen volledig zuiver gefokte lijnen worden uitgevoerd. Als de sexfouten op vermeerderingsniveau niet zouden worden verwijderd, zouden op het niveau van de leghennen in Nederland naar schatting meer dan een miljoen hanen moeten worden afgemaakt, omdat zij na het uitkomen ten onrechte voor hen zijn aangezien. Dit aantal ligt voor nafok van uit Nederland afgeleverd fokmateriaal nog hoger.

De Raad beveelt aan om de ingreep nog toe te staan voor fok- en vermeerderingshanen van legrassen. Inwerkingtreden van het verbod om deze ingreep uit te voeren bij fok- en vermeerderingshanen van vleeskuikenrassen ontmoet geen bezwaren.

Om het bezwaar op te heffen, dat hanen met kammen niet gebruik kunnen maken van drinknippels, verdient het aanbeveling om aanpassingen van deze drinkvoorziening in het onderzoek mee te nemen.

12. *Het verwijderen van de neuslellen bij kalkoenen.*

Deze ingreep vindt niet plaats. Het van kracht worden van het verbod stuit derhalve op geen enkel probleem.

13. *Het aanbrenge van een neuskapje bij fazanten.*

Het van kracht worden van het verbod van deze ingreep levert geen probleem op. De ingreep werd toegepast op fazanten die gehouden werden om uitgezet te worden ten behoeve van de jacht. Deze jachtvorm is verboden.

De Raad is, zoals hierboven aangegeven, van oordeel dat er voor een aantal ingrepen, waarvoor het Ingrepenbesluit het verbod nog gedurende een beperkt aantal jaren "uitstelde", geen of onvoldoende zwaarwegende redenen zijn om verder uitstel aan te bevelen.

Voor enkele andere ingrepen geldt dat de Raad aanbeveelt om de regelgeving zodanig te wijzigen dat de desbetreffende ingreep onder nader te stellen regelen nog niet feitelijk verboden wordt. Tot deze aanbeveling komt de Raad, omdat zij van oordeel is dat anders sprake zou zijn van "het middel is ernstiger dan de kwaal". Aantasting van het welzijn van de dieren ingeval van het desbetreffende feitelijke verbod wordt ernstiger beoordeeld, dan de aantasting van het welzijn ingeval van continueren onder voorwaarden.

Daarnaast spelen ook economische argumenten een rol. Met name de Nederlandse pluimveefokbedrijven zijn (voor een groot deel) afhankelijk van de buitenlandse vraag. Verbod op het uitvoeren van ingrepen die de buitenlandse afnemers wel verlangen, betekent volgens de betrokken sector het einde van haar bestaan in ons land. De Raad vreest dat in dat geval de infrastructuur voor een meer welzijnsvriendelijke houderij in ons land verdwijnt.

Den Haag, 19 december 2000

Bijlage 1

Ingrepenbesluit

Voor een aantal verboden ingrepen is in artikel 4 van het Ingrepenbesluit bepaald dat zij als niet-verboden ingrepen zijn aangemerkt voor de duur van een tijdvak van vijf jaar vanaf het tijdstip van inwerkingtreding van het Besluit (1 september 1996), derhalve tot 1 september 2001:

1. het leewieken van vogels, voorzover het vogels betreft die in een grote groep loslopend op de grond worden gehouden;
2. het verwijderen van een deel van de binnenste of de achterste tenen bij mannelijke kippen en mannelijke kalkoenen bestemd voor de fokkerij;
3. het verwijderen van sporen bij mannelijke kippen bestemd voor de fokkerij;
4. het aanbrengen van een gladde roestvrijstalen neusring bij varkens die in de buitenlucht op zachte gronden gehouden worden;
5. het ter voorkoming van melkzuigen aanbrengen van een gladde roestvrijstalen neusring bij runderen;
6. het verwijderen van een deel van de staart bij schapen;
7. het verwijderen van een deel van de staart bij honden tot de leeftijd van vier dagen;
8. het brandmerken van paarden;
9. het aanbrengen van meer dan twee ingrepen ter identificatie van een dier.

Voor de volgende ingrepen geldt ook een overgangstermijn van vijf jaar, maar deze is verlengd tot vijftien jaar, voor zover deze ingrepen worden verricht bij dieren die worden gehouden in een huisvestingssysteem waarvan de gebruiker kan aantonen dat het op 1 september 2001 reeds bestond en nadien niet is herbouwd of verbouwd:

10. het verkorten van de boven- en ondersnavel van kippen en kalkoenen;
11. het verwijderen van de kammen bij mannelijke kippen;
12. het verwijderen van de neuslellen bij kalkoenen;
13. het aanbrengen van een neuskapje bij fazanten.

Bijlage 2

Samenstelling Werkgroep Ingrepenbesluit

De Werkgroep Ingrepenbesluit bestond uit:

Ir. H. Bekman, Productschappen Vee, Vlees en Eieren (PVE)

Dr. H.J. Blokhuis, Instituut voor Dierhouderij en Diergezondheid (ID-Lelystad)

Drs. W.G. van de Fliert, Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO)

Mw.Ir. M. de Jong, Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren

Dr.Ir. M. Kool, Ministerie van LNV, Directie Landbouw

Ing. A. May, Nederlandse Organisatie van Pluimveehouders (NOP)

Mr. H.G. van Waveren, Raad voor dierenaangelegenheden (voorzitter)